

Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, sv. 54, br. 1-2, Dubrovnik 2016., 515 str.

U izdanju Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku objavljen je 2016. godine 54. svezak časopisa *Anali*, tradicionalno posvećenog problematici vezanoj uz dubrovačko područje i njegovu bližu okolicu. U svom ovogodišnjem izdanju ovaj godišnjak predstavlja dvanaest radova iz kategorije izvornih znanstvenih članaka te jedno prethodno priopćenje. Po uzoru na prethodne sveske, i ovaj je objavljen u dva broja.

Prve stranice ovogodišnjeg izdanja zauzima rad Lovre Kunčevića *O stabilnosti Dubrovačke Republike (14. – 17. stoljeće): geopolitički i ekonomski faktori* (1-38), koji analizira razloge iznimnog socijalnog mira i političke stabilnosti, tj. odsustva ozbiljnih društvenih i političkih nemira u Dubrovačkoj Republici od sredine 14. stoljeća do potresa 1667. godine. Upozoravajući na rijetkost i slab intenzitet pobuna, zavjera i političkih nemira u Republici, autor ističe glavne geopolitičke i ekonomske čimbenike stabilnosti Dubrovačke Republike.

Štefica Curić-Lenert i Nella Lonza u svom opsežnom radu *Bratovština Sv. Lazara u Dubrovniku (1531.–1808.): osnutak, ustroj, članstvo* (39-113) donose pregled povijesti bratovštine Sv. Lazara osnovane 1531. godine. Na temelju matrikule i drugih arhivskih izvora autorice razmatraju okolnosti osnivanja bratovštine, značajke članstva te njezin ustroj i djelovanje. Uz popratne tablice i grafikone, rad sadrži i tri priloga koji sadrže cjelovite popise članova bratovštine u razdoblju od 1531. do 1808. godine prema Matrikuli bratovštine Sv. Lazara pohranjenoj u Državnom arhivu u Dubrovniku.

Grad i kuga: Dubrovnik 1691. godine (115-170), rad Rine Kralj-Bassard, istražuje okolnosti pojave i tijeka epidemije kuge 1691. godine, posljednje dubrovačke kuge koja je prodrla unutar zidina grada te ostala upamćena kao "kuga sluškinja". Oslanjajući se na izvornu građu, autorica razmatra pitanja vezana uz kužna žarišta i primjenu protukužnih mjera te donosi rekonstrukciju dijela društvenih mreža žrtava bolesti. U prilogu na kraju rada objavljen je popis 108 osoba koje su bile na raspolaganju oficijalima saniteta u obrani od kuge, podijeljenih po staležima.

U radu *Obitelj Nikole Boškovića u spisima Kaznenog suda u Dubrovniku* (171-194) ista autorica u suradnji s Marinkom Marićem istražuje svakodnevicu obitelji doseljenika Nikole Boškovića, podrijetlom iz Orahova Dola u Popovu. S naglaskom na pitanja socijalne integracije i oblikovanja urbanog identiteta, autori na temelju podataka iz službenih vrela – posebno zapisa Kaznenog suda u Dubrovniku – te različitih narativa članova obitelji donose nova saznanja o obitelji Nikole Boškovića, oca čuvenog isusovca, diplomata i znanstvenika Ruđera Boškovića.

Institut kolektivne odgovornosti pred dubrovačkim kaznenim sudom u 18. stoljeću zajedno proučavaju Ana Prohaska, Ida Gamulin i Irena Ipšić u radu *Odgovornost bližike – institut kolektivne odgovornosti pred dubrovačkim Kaznenim sudom u 18. stoljeću* (195-226). Analizom tužbi i presuda Kaznenog suda u Dubrovniku kroz tri razdoblja: početkom (1711.-1720.), sredinom (1751.-1760.) i krajem (1791.-1800.) 18. stoljeća te iznošenjem niza statističkih podataka, autorice utvrđuju pravne osobitosti, lokalna obilježja i specifičnosti ovog instituta te okolnosti u kojima je oštećeni mogao tražiti kolektivnu odgovornost zajednice.

Posljednji rad prvoga ovogodišnjeg broja časopisa nosi naslov *Povratnici pred Kaznenim sudom: slučajevi obitelji Valjalo* (227-246) i djelo je autora Antuna Koncula, Radmile Šutalo i Ivane Lazarević. Na temelju obrađenih slučajeva zabilježenih u zapisima Kaznenog suda u Dubrovniku u razdoblju od 1719. do 1770. godine autori obrađuju problem povrata zločinu na primjeru članova obitelji Valjalo-Kutlić. Popraćen statističkim tablicama i grafikonima, rad

donosi analizu godišnje i sezonske distribucije zločina, vrsta kaznenih djela u kojima su sudjelovali članovi obitelji te faktore koji su utjecali na njihov povrat zločinu.

Drugi broj započinje člankom Slavice Stojan *Kulturni krug Luke i Miha Sorga (Sorkočevića): glazbenici, pjesnici i diplomati (247-262)*, koji donosi prikaz djelovanja kompozitora i dubrovačkog poslanika u Beču Luke Sorga te njegova brata Miha Sorga, književnika, arheologa i diplomata. Okupljajući oko sebe krug pjesnika, znanstvenika i filozofa, intelektualnu elitu Dubrovnika i ugledne goste iz inozemstva, braća su odigrala iznimnu ulogu u kulturnom i društvenom životu Dubrovnika u drugoj polovici 18. stoljeća.

Relja Seferović u radu *Isusovac Stefano Antonio Morcelli, nesuđeni nadbiskup s kraja Republike (263-291)* predstavlja okolnosti u kojima je Senat Republike na samom kraju 18. stoljeća uputio poziv bivšem isusovcu Stefanu Antoniu Morcelliju, nekoć učitelju govorništa u dubrovačkom Kolegiju, da postane novi dubrovački nadbiskup. Na temelju sačuvanog odgovora autor iznosi razloge Morcellijevog odbijanja ponude, razmatrajući i prilike u Republici do izbora novog i posljednjeg dubrovačkog nadbiskupa Nikole Banića dvije godine kasnije. Na kraju rada priložene su četiri Morcellijeve pjesme sačuvane u prijepisu kanonika Rafa Radelje.

Problematici obiteljskih odnosa pristupili su Vedran Stojanović i Nella Lonza u radu *Kumstva u Dubrovniku 18. stoljeća: djeca, roditelji i kumovi kao čvorovi društvenih mreža (293-325)*. Analizom podataka o 110 krštenja iz matičnih knjiga grada Dubrovnika za 1770. godinu, bogato popraćenom statističkim tablicama i grafovima, autori su rekonstruirali korištenje kumstva kao instrumenta kojim se obitelji nastoje što bolje pozicionirati unutar društvene zajednice. Također su istražene specifičnosti društvenih i rodbinskih veza stvaranih krsnim kumstvima u Dubrovniku krajem 18. stoljeća.

Srodnom temom bave se Ariana Violić-Koprivec i Nenad Vekarić u radu *Krsni i vjenčani kumovi katolika u Dubrovniku (1870.-1871.) (327-370)*, koji predstavlja rezultate analize krsnih i vjenčanih kumstva katolika u Dubrovniku na primjeru župe Grad, provedene na temelju podataka iz matičnih knjiga rođenih i vjenčanih za razdoblje od dvije godine (1870. i 1871.). Bogato popraćen grafikonomima i tablicama, rad otkriva da je izbor kumova s jedne strane bio definiran pravnim i religioznim normama, običajima, okruženjem i društvenom klasom, a s druge strane nijansirani novim utjecajima nadošlim s društvenim promjenama u Europi u 19. stoljeću.

Povijest moderne umjetnosti u Dubrovniku razmatraju Vinicije B. Lupis i Sanja Žaja Vrbića u članku *Dubrovačka arkadija Gabrijela Jurkića (371-387)*, posvećenom slikaru Gabrijelu Jurkiću. Kontinuirana i intenzivna slikareva prisutnost na dubrovačkom području od 1910. do 1953. godine rezultirala je zamjetnim brojem Jurkićevih radova na dubrovačkom području, pohranjenih u javnim, crkvenim i privatnim zbirkama Dubrovnika i okolice. Rad je obogaćen slikovnim priložima, tj. prikazima pojedinih Jurkićevih likovnih djela, a na kraju se nalazi i prilog s popisom slikarevih radova u privatnim i javnim zbirkama dubrovačkog područja.

Rad Franka Miroševića *Velika župa Dubrava od kapitulacije Italije do kraja 1943. godine (389-452)* vrijedan je prilog proučavanju hrvatske povijesti razdoblja Drugoga svjetskog rata. Ovim radom autor nastavlja seriju svojih radova započetu u ranijim brojevima časopisa, ovaj puta kroz prikaz prilika na prostoru Velike župe Dubrava nakon kapitulacije Italije. Na temelju izvorne građe, većim dijelom pohranjene u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, autor analizira odnose između njemačke vojne komande, četnika, domobrana i administrativno-upravne vlasti Velike župe s jedne te partizana s druge strane.

Prethodno priopćenje Joška Sindika i Marijane Briški, *Različitošću percepcije simboličkog značenja vode (453-468)*, posljednji je prilog objavljen u ovom svesku. Autori su proveli istraživanje

čiji je cilj bio utvrditi razlikuju li neka sociodemografska obilježja latentne dimenzije koje predstavljaju različita simbolička značenja vode ili su s njima povezana. U radu iznose rezultate ankete provedene na 136 sudionika iz Hrvatske o različitim značenjima koje oni sami pripisuju vodi.

Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku u ovom broju donose *In memoriam* (469-472) krajobraznom arhitektu Bruni Šišiću (1927-2015), koji potpisuje Mara Marić, dok Lovro Kunčević potpisuje zahvalu povjesničaru Bariši Krekiću (472-473) na dragocjenoj donaciji preko tristo vrijednih knjiga iz osobne biblioteke knjižnici Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku. Uobičajeno, i ovaj svezak završava cjelinom *Osrti i kritike* (47-515) koja sadrži prikaze i recenzije recentnih domaćih i stranih historiografskih izdanja.

Kristina Judaš

***Povijesni prilozi*, god. 34, br. 48 (208 str.) – br. 49 (375 str.), Zagreb 2015.**

Znanstveni časopis *Povijesni prilozi* bavi se područjem povijesne znanosti i pomoćnih povijesnih disciplina te objavljuje rezultate istraživanja koja se odnose na period od antike do sredine 19. stoljeća. Časopis od 1982. godine izdaje Hrvatski institut za povijest isprva jednom, a od 2001. godine dva puta godišnje. U nastavku ćemo prikazati brojeve 48 i 49 objavljene 2015. godine. U broju 48 objavljeno je pet izvornih znanstvenih članaka i jedno prethodno priopćenje. Broj 49 obuhvaća osam izvornih znanstvenih članaka, jedan pregledni rad te uvodnik članice uredništva Maje Katušić u kojem se za ovaj i idući broj časopisa najavljuju radovi u sklopu tematskog bloka pod naslovom *Matične knjige kao izvor za povijesnu demografiju*, a koji su rezultat istoimene međunarodne radionice održane u Pazinu u listopadu 2014. godine u organizaciji Hrvatskog instituta za povijest i Državnog arhiva u Pazinu. Oba broja na kraju sadrže ocjene i prikaze domaćih i inozemnih knjiga i časopisa te po jedan nekrolog.

Prvi od dva prikazana broja počinje člankom Ivana Majnarića, *Kasnosrednjovjekovna obiteljska struktura hrvatskoga plemstva* (7-30), u kojem autor proučava pristup istraživanju obiteljskih struktura i njihovo poimanje u hrvatskoj medievistici od druge polovice 19. stoljeća do suvremenoga doba te pritom analizira značenje pojma *genus* na području Kraljevine Hrvatske u 14. stoljeću.

Grbovi Vukčića Hrvatinića (33-68) prethodno je priopćenje Amera Sulejmanagića u kojemu autor razmatra heraldičku ostavštinu pripadnika obitelji Vukčić Hrvatinić (Hrvoja, Katarine i Jurja Vojsalića) te na osnovu proučavanja sfragističke, numizmatičke i heraldičke ostavštine ove obitelji nudi nove spoznaje i zaključke, predlaže novo nazivlje za Hrvojeve grbove te analizom izvornih podataka rekonstruira boje grbova Hrvoja, Katarine i Jurja te definira boje i elemente Hrvojeva protogrba.

U radu Elme Korić, *Nekoliko osmanskih dokumenata o događajima u dalmatinskom zaleđu u drugoj polovini 16. stoljeća* (71-88), autorica na temelju analize i prijevoda osmanskih dokumenata donosi nove informacije o dijelu svakodnevice osmansko-mletačkoga prigraničja u dalmatinskom zaleđu u drugoj polovini 16. stoljeća.

Fani Celio Cega u svome radu *Posjedi benediktinskoga samostana sv. Mihovila na trogirskom području prema starom mletačkom katastru* (91-126) obrađuje mletački katastar – *Catastico delle terre del monastero di San Michele di Traù* te donosi administrativno-pravne informacije vezane za posjede samostana sv. Mihovila u Trogiru.